

AVUSTURYA OKULLARINDA İSLAM DİN DERSLERİ

Doç. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU*

I. AVUSTURYA İSLAM DİYANET TEŞKİLATI KURULUŞ SÜRECİ

Avusturya imparatorluğu 15 Temmuz 1912 yılında çıkardığı kanunla İslam Dini'ni resmen tanıdı. Ancak bu kanunun çıkış tarihinden sonra I. Dünya Savaşı patlak vermişti. Avusturya bu savaş sırasında bazı topraklarını kaybetmiş, bu topraklar üzerinde yaşayan müslümanların bir kısmı Yugoslav sınırları içinde kalmıştı. Avusturya'da yaşayan müslümanların azalması nedeniyle 1912 yılında çıkarılan kanun yürürlükten kaldırılmıştı. I. Dünya harbinden sonraki yıllarda Avusturya'da yaşayan müslüman topluluklar genellikle Boşnak, Arnavut, Yugoslavya'dan gelen göçmenler, Türk işçileri ve Avusturyalı müslümanlardan oluşuyordu. Müslümanların sayıları gittikçe artmış olmasına rağmen, dinleriyle ilgili haklara kavuşmuş değillerdi. Viyana'da kurulan İslam Sosyal Hizmetler Cemiyeti (1964), müslümanların dinleriyle ilgili haklara kavuşması için Avusturya'da çalışmalar yapıyordu. İslam Sosyal Hizmetler Cemiyeti 1912 yılında yürürlüğe konan ve sonra kaldırılan bu kanuna istinaden, İslam Dini'nin fiilen tanınması için 1971 yılında Avusturya Hükümetine resmen başvurmuş, zamanın Başbakanı olan Dr. Bruno Kreisky, bu kanunun çıkarılacağına dair söz vermiştir. 1971 yılından 1979 yılı Nisan ayına kadar uzun süren çalışma, görüşme ve tartışmalardan sonra nihayet 20 Nisan 1979'da çıkarılan bir kararname ile, 15 Temmuz 1912 tarih ve 159 sayılı kanun yeniden yürürlüğe girmiştir. ⁽¹⁾ Avusturya'da yaşayan müslüman topluluğu resmen tanınmış, diğer din müntesiplerine tanınan bütün maddi ve sosyal haklar İslam Dini mensuplarına da sağlanmıştır. Yürürlüğe konulan kanunda Avusturya'da yaşayan müslümanlara ait taslak olarak ilk etapta şu hususlara yer verilmiştir. ⁽²⁾

1. İslam Dininin tebliği ve müslümanların eğitimi
2. Dini faaliyetler, konferanslar ve İslami yayınların neşri

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

- (1) Religionen in Österreich, Österreich Dokumentation Bundespressdienst Wien 1989, s. 35.
- (2) Diyanet Gazetesi, "İslamiyet Avusturya'da Resmi Din Olarak Kabul Edildi" 15 Haziran 1979 sayı: 215, s. 7.

3. Cami ve dini müesseselerin oluşturulması
4. İbadetlerin zamanında edasının sağlanması
5. Cenazelerin defni
6. Din Dersi öğretmenlerinin yetiştirilmesi

1979 yılında İslamın resmi din olarak kabul edilmesi ile radyo ve televizyonda yılda sekiz defa dini konuşma yapma, müslümanların İslam Cemaati adı altında teşkilatlanmaları gibi çeşitli haklar ilk planda sağlanmıştır.

1960'lı yıllarda Avusturya Türkiye'den işçi talebinde bulunmuştur. Türkiye ile birlikte Yugoslavya, Arnavutluk ve Kuzey Afrika'dan gelen işçiler Avusturya'da müslüman cemaatinin sayısını artırmıştır. İlk defa 1964 yılında İslam Sosyal Hizmetler Cemiyetinin kurulmasından sonra Türkler ve Araplar tarafından kurulan çeşitli islami derneklerin yavaş yavaş farklı bölgelerde yayıldığı görülmektedir. Bütün bu islami derneklerin bir çatı altında birleşme arzuları Viyana Eyaleti Eğitim Bakanlığınca uygun görülmuş ve 1912 yılındaki yasaya dayanılarak 1979 yılında ülkedeki bütün müslümanları temsilen "**Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı**" kurulmuştur. Bundan sonra Avusturya'nın çeşitli bölgelerinde dağılmış olan müslümanların ibadet, eğitim, resmi makamlarla ilişkiler gibi bir çok problemleri ile daha yakından ilgilenilme ve onlarla sağlıklı ilişkiler kurabilme imkânı gerçekleşmiştir. Öncelikle "Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı Tüzüğü" çalışmaları yapılmış ve Viyana Eğitim Bakanlığınca bu tüzük onaylanmıştır. Tüzüğe göre merkezi idare Viyana'dadır. ⁽³⁾ Aşağı Avusturya ve Burgenland eyaletlerindeki islam cemaatleri Viyana eyaletindeki merkezi idareye bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Aynı şekilde Steiermark ve Karnten eyaletlerindeki müslüman cemaatler Graz; yukarı Avusturya ve Salzburg eyaletlerindeki cemaatler Linz; Voralberg ve Tirol eyaletlerindeki cemaatler de Bregenz İslam Diyanet Teşkilatı şubelerine bağlıdır. ⁽⁴⁾

Avusturya Anayasasının 15. Maddesi 142/1867 sayılı fıkrasına göre, Müslümanların Diyanet Teşkilatı hukuki bir kuruluştur. ⁽⁵⁾ İslam Diyanet Teşkilatının sancağı yeşil renkli olup üzerinde beyaz ipekle **وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا** "Her biriniz Allah'ın ipine sınıksız sarılın ve sakın tefrikaya düşmeyin" mealindeki Kur'an ayetinin Arapça metni yazılıdır. ⁽⁶⁾

(3) Islamische Glaubensgemeinschaft, Bernardgasse 5, 1070 Wien

(4) Religionen in Österreich, s. 35.

(5) 15 Temmuz 1912 tarih ve 159 sayılı Avusturya Resmi Gazetesi, Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı Kuruluş Tüzüğü, Madde 4.

(6) Ali İmran, 3/103 ; Teşkilat Kuruluş Tüzüğü Madde 10.

Avusturya'daki İslam-Hanefi mezhebi mensupları islam toplumu olarak kabul edilmekle birlikte Hanefi mezhebine mensup olmayan diğer sünniler (Şafi, Maliki, Hanbeliler) ve Şiiler de Hanefiler gibi aynı hak ve sorumluluklara sahiptirler. Yani ülkedeki bütün müslümanlar, hiç bir mezhep ayırımı yapmaksızın islam cemaatinin birer üyesidirler. ⁽⁷⁾

İslam Diyanet Teşkilatının organları şunlardır: ⁽⁸⁾

A. Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı.

1. Ülke Çapında Genel Kurul
2. Yüksek İdari Şûra
3. Müftü

B. İslam Cemaatleri

1. Cemaat Genel Kongresi
2. Cemaat İdare Heyeti
3. İmam

İslam Diyanet Teşkilatı kararlarını genel kurulun çoğunluğu ile alır.

Teşkilatın görevleri, kuruluş tüzüğü'nün 3. Maddesinde zikredilmiştir. Bu teşkilatın asıl gayesi, Avusturya'daki müslümanlar arasında İslam Dininin korunması ve yaşanmasını temin etmektedir. Bu hedefe ulaşmak için ilk etapta taslak olarak tesbit edilen altı ana madde geliştirilerek bu teşkilatın vazifeleri olarak sıralanmıştır.

İslam Diyanet Teşkilatının organlarında çalışan tüm görevlilerin müslüman ve islama göre yetişmiş olmaları, islamı bilfiil yaşamaları, imamlık yapmağa muktedir olmaları, islamı müslümanlara anlatacak ve başkalarına tebliğ edecek vasıflarda bulunmaları ve Almancayı çok iyi bilmeleri şarttır. ⁽⁹⁾ Bu teşkilatın bir organının aldığı kararı haksız bulan bir müslüman itiraz hakkına sahiptir. ⁽¹⁰⁾ İslam Diyanet Teşkilatı Avusturya'da genel hatlarıyla dört alanda hizmet vermektedir:

1. İslam cemaatleri nezdindeki camilere din görevlisi tayini ve cemaatlerin sosyal problemlerine yardımcı olmak.
2. Okullardaki müslüman öğrencilere din dersleri için öğretmen

(7) Teşkilat Kuruluş Tüzüğü Madde 1, 6, 18.

(8) Teşkilat Kuruluş Tüzüğü Madde 15.

(9) Teşkilat Kuruluş Tüzüğü Madde 7.

(10) Teşkilat Kuruluş Tüzüğü Madde 8.

yetiştirmek, temin veya tayin etmek ve bu derslerin organizelerini yürütmek. (Ancak, bugün için bu teşkilatın Din Dersi Öğretmeni yetiştirme imkanı olmadığından dolayı, İslam ülkelerinden özellikle Türkiye'den yetişmiş Din Dersi Öğretmeni temin etmektedir.)

3. Avusturya'daki müslümanları, ülke içinde ve dışında temsil etmek, kongre, toplantı ve protokollara katılmak.

4. Radyo ve Televizyonlarda dini programlar yapmak, dini gün ve gecelerde "**Die Stimme des Islams**" isimli programı düzenlemek ve sunmak.

Avusturya'da farklı milletlere mensup İslam cemaatleri bulunmaktadır. Mısır, Suriye, İran, Fas, Cezayir, Pakistan, Yemen, Yugoslavya, Arnavutluk ve Türkiye'den Avusturya'ya çalışmaya gelen müslümanlar kendi aralarında birleşerek, ibadet ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için İslam cemaatleri oluşturmuşlardır. Bunlar arasında en çok cemaatleşme Türklerde ve araplarda görülmektedir. Avusturya asıllı müslümanlarda cemaatleşme fikri henüz yenidir. Türklerin yoğun olarak bulunduğu her bölgede en az iki tane Türk Derneğine rastlamak mümkündür. Bu dernekler nezdinde cami, alış-veriş merkezi, çay ocağı, lokal, yemekhane v. b. yerler vardır. Araplarda ise, Türklerdeki gibi yoğun cemaatleşme görülmez. Dernekleşmiş arap cemaatlerinin sayısı çok azdır. İbadetlerini çoğu zaman Türklere ait camilerde yaparlar. Helal gıda temini için de yine buralardan alış-veriş yaparlar.

Avusturya'da İslam merkezi olarak kullanılan ve 1979 yılında hizmete açılan Viyana merkezindeki Cami, tek minareli, kubbeli ve Osmanlı mimarisi tarzındadır. ⁽¹¹⁾ Bu merkezde konferans salonları, mescid, kütüphane, lojmanlar, çocukların eğitim gördükleri sınıflar, kadınlar için bölümler ve çeşitli sosyal hizmetlere ayrılan bürolar bulunmaktadır. Bu merkez İslami konularda kitap ve dergi yayını da gerçekleştirmektedir. Viyana İslam Merkezindeki bu camide görevli iki İmam-Hatip vardır. Biri Türk diğeri Mısır'lıdır. Cuma hutbeleri Arapça, Türkçe ve Almanca olarak üç dilden yapılmaktadır. Her iki İmam da Almanca'yı çok iyi konuşmaktadır. Avusturya asıllı müslümanlar da Cuma Namazı için buraya gelmektedirler.

İslam Diyanet Teşkilatının Viyana içinde iki ayrı yerde çalışma büroları vardır. Büroların bulunduğu binalarda birer mescit bulunmaktadır. Her iki mescidde de din görevliliği vazifesini Türk olan İslam Din Dersi öğretmenleri yapmaktadır. Bu öğretmenler sadece Cuma ve bayram namazlarını kıldırılmakta,

(11) Islamisches Zentrum Wien, Am Hubertusdamm 17-19, A-1210 Wien.

hutbeleri de Arapça-Almanca ve Türkçe olmak üzere çoğu zaman üç dilden yapmaktadırlar. Bu iki mescidin cematı genellikle teşkilat mensupları ve İslam Dersi öğretmenleridir.

Avusturya'daki İslam cemaatlerinin camilerine İmam-Hatip tayini dernek idarecileri tarafından yapılmaktadır. İmam-Hatibini temin eden dernekler İslam Diyanet teşkilatına bildirirler. Din görevlilerinin ücretleri de çalıştıkları dernek tarafından karşılanmaktadır. Dernekler din görevlilerinin işvereni durumundadırlar. Dernek genel kurulunda din görevlilerinin faaliyet raporları görüşülür. Dernek idare heyetinde din görevlisi üye sıfatına sahiptir. Bir din görevlisinin tayin ve azline dernek idare heyeti yetkilidir. ⁽¹²⁾

Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı, derneklerle ilgili olarak camilerdeki din görevlilerinin oturma izninde, resmi makamlarla olan işlemlerinde rehberlik yapmakta ve onlara yardımcı olmaktadır. Yeni cemaatleşen müslümanların cami açmalarına gerekli desteği bu teşkilat sağlamaktadır.

II. AVUSTURYA OKULLARINDAKİ İSLAM DİN DERSLERİ

Avusturya İslam Diyanet Teşkilatının bu ülkedeki diğer en önemli görevi, okullardaki müslüman öğrencilere din dersleri için öğretmen yetiştirmek, temin ve tayin etmek ve İslam din dersleri ile ilgili organizeleri yürütmektir. Bu görev Avusturya yasalarıyla İslam Diyanet Teşkilatına bırakılmış, her türlü düzenleme bu kurumun yetkisine verilmiştir. Meselâ bu teşkilat Avusturya'da İslam Din dersi öğretmeni tayin eden tek kurumdur.

İslam Diyanet Teşkilatının 1990 yılına kadar İslam Din Dersleri için öğretmen yetiştiren bir kuruma sahip olmadığı ve imkanlarının elvermediği görülmüştür. Bundan dolayı bu teşkilat İslam Dersi öğretmeni ihtiyacını iki yolla gidermek durumunda kalmıştır.

A. Avusturya'da bulunan farklı milletlere mensup müslümanlardan dini eğitimi ve tahsili olanlardan, din dersi öğretmenliği yapmaya muktedir olanları, Diyanet Teşkilatı imtihanla öğretmen olarak tayin etmektedir. Böyle tayin edilmiş öğretmenler arasında Türk olanlar birinci sırayı almaktadır. Bu öğretmenlerin ücretleri Avusturya Eğitim Bakanlığınca karşılanmaktadır. Görev bakımından ise, öğretmenler bütün talimatlarını İslam Diyanet Teşkilatından almakta ve bu kurumun emirleri doğrultusunda çalışmaktadırlar. Teşkilatın bu yolla tayin ettiği öğretmen sayısı, Türk ve Arap olarak Avusturya genelinde 1990 yılı itibariyle 50'nin üzerindedir.

(12) Teşkilat Kuruluş Tüzüğü, Madde 25/6, 26, 27/5.

B. İslam Diyanet Teşkilatı ile T. C. Milli Eğitim Bakanlığı arasında yapılan bir anlaşmayla, ülkemizdeki ortaöğretim kurumlarındaki Din Kültürü ve Ahlâk Bigisi ve İmam-Hatip Liselerindeki meslek dersleri öğretmenlerinden ihtiyacı kadar elemanı, yapılan imtihan neticesinde Avusturya'da görevlendirmektedir. Yapılan bu imtihanlarda din dersi öğretmenlerinde aranan en önemli niteliklerden birisi de Almanca bilgisidir. Bu niteliğin aranmasının en önemli nedeni, Avusturya yasalarına ve İslam Diyanet Teşkilatı Tüzüğüne göre, okullardaki öğretim dilinin Almanca olmasıdır. T. C. Milli Eğitim Bakanlığında yapılan yazılı ve sözlü imtihanlarda yeterli Almanca bilgisine sahip öğretmenlerin tesbiti yapıldıktan sonra, imtihanı kazanan öğretmenler T. C. Milli Eğitim Bakanlığına bildirilir. Bakanlık bu öğretmenleri Ankara'da Devlet Lisan Okulundaki Almanca programlarına katılmalarına veya Alman Kültür Merkezlerindeki programları izlemelerine yardımcı olmaktadır. Almanca kursu bittikten sonra bu öğretmenler Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı emrine, Viyana Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği aracılığıyla görevlendirilmektedir. Öğretmenlerin oradaki ücretleri Avusturya Eğitim Bakanlığınca ödenmektedir. Almanca bilgilerini geliştirmek ve pekiştirmek isteyen Din Dersi öğretmenleri Viyana'daki Goethe Enstitüsüne bir veya iki yarıyıl devam ederler. Buradan aldıkları belge ile Diyanet Teşkilatının göstereceği bölgelerdeki okullarda göreve başlarlar. Resmi yolla tayin edilen Viyana ve diğer eyaletlerde Türk olan İslam Din Dersi öğretmeni sayısı 1990 yılı itibariyle Avusturya genelinde 30 civarındadır. Avusturya'daki toplam 80 civarındaki Din Dersi öğretmenin yarıdan fazlası Viyana ve çevresindeki okullarda görev yapmaktadırlar.

Bu iki yolla tayin edilen öğretmenlerle her ay ve her yarıyıl başında ve sonunda İslam Diyanet Teşkilatı Başkanı ve yetkililer, mutad şekilde durum değerlendirmesi yapmaktadırlar.

III. İSLAM DİN DERSLERİ MÜFREDAT PROGRAMI

Avusturya yasalarına göre İslam Din Derslerinin organizesi ve yürütülmesi İslam Diyanet Teşkilatına bırakıldığından dolayı, bu teşkilat okulların ilk, orta ve lise kademelerine göre müfredat programları hazırlanmıştır. Bu programlar Avusturya Resmi Gazetesi'nde 1983 yılında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Teşkilat bu program çerçevesinde değişik eyaletlerdeki 10. 000'den fazla müslüman öğrencinin dini eğitim ve öğretimini üstlenmiştir. ⁽¹³⁾ Bunun için Diyanet Teşkilatı 1984 yılından beri T. C. M. E. B. 'dan yukarıda zikredilen yolla din dersi öğretmenlerini görevlendirmeye başlamıştır.

(13) Religionen in Österreich, s. 36; Teşkilat Kuruluş Tüzüğü Madde 34/3

19 Ağustos 1983 tarih ve 167 sayılı Avusturya Resmi Gazetesi'nde yayınlanan 421 nolu tebliğ, İslam Din Dersleri Müfredat Programı ile ilgilidir.⁽¹⁴⁾ Bu programlar İlkokul 1. Sınıftan Lise son sınıfa kadar olan okul kademelerine hitap etmektedir. Okullardaki İslam Din Derslerinin Müfredatı, Avusturya'daki İslam Cemaatleri Birliğinin Yüksek Şûrası tarafından oluşturulmuş olup, Din Dersleri kanununun 2. Paragrafının 2. fıkrasınca tanınmıştır.⁽¹⁵⁾ Bu kanuna göre temel ve ortaöğretimdeki İslam Din Derslerinin Müfredatı şöyle tesbit edilmiştir:

Genel Eğitimin Amacı: Din Dersi ile müslüman gençliğe, İslamın değerleri ve bunların gerek fert gerekse toplum için önemi kavratılacaktır. Hem İslamın yayılışının hem de Avusturya'daki müslüman gençliğin anavatanları dikkate alınarak İslamın evrensel özelliği ve O'nun her müslüman için değişmez olan inanç unsurları ile ibadet esaslarına öncelik tanınacaktır. Bu çerçevede kardeşlik anlayışı özellikle vurgulanacaktır. Herşeyden önce İslam Dersinin görevi, öğrencilere Allah'a iman, Hz. Peygamberin getirdikleri ve Sünneti, İslam Tarihi aktarılmalıdır.

İnanç gerçeğinin açık ve net bir şekilde ortaya konulması ile genç insanlara inancın İslamdaki vazgeçilmez önemi izah edilmiş olacaktır. Gelenek ve taklitle edinilmiş dini yapı, bilimsel dini eğitim ve öğretim aracılığıyla bilinçli olarak yerleştirilecektir. Bu sebeple, ferdi inançta oluşan irade ve şahsiyet sağlamlığı, dindeki zorlamayı gereksiz hale getirecektir. Kendi dinindeki doğru değerlendirme tüm önyargıları da giderecektir.

Bunun yanında müfredat, taslak plan olarak anlaşılmalı, zira öğrencilerin önceden öğrendikleri tecrübeler ve bilgi birikimleri, okullardaki öğrencilerin zorluk çektiği hususlar, öğretim programı gözönünde bulundurulmalıdır.

Resmi Gazetede belirtilen genel eğitimin bu amacından hemen sonra yaş gruplarına ve okul kademelerine göre ders konuları anahatlarıyla belirlenmiş olup, bu konuları Din Dersi öğretmenleri ayrıntılarıyla birlikte ele alarak, çerçeve programı genişleterek uygulamaya çalışmaktadırlar. Resmi Gazetede yayınlanan bu çerçeve programda, okul kademelerine ve yaş gruplarına göre konular ve bazı ayrıntıları şöyle sıralanmaktadır:

(14) Avusturya Resmi Gazetesi, 19 Ağustos 1983 sayı 167, 421 nolu Tebliğ, ss. 1952-1956.

(15) Aynı Resmi Gaz. 421 nolu Tebliğ, s. 1952.

I. İlkokul 1. ve 2. Sınıflar (6. ve 7. Yaş grupları) : ⁽¹⁶⁾

A. İman nedir? Anlamı ve önemi

1. Euzu Besmele ve anlamı
2. Kelime-i Tevhid ve anlamı
3. Kelime-i Şehadet ve anlamı
4. İmanın ve İslamın şartları
5. Hz. Muhammed (S. A. V.) kimdir?
6. 32 Farz
7. Sübhaneke duası ve Fatıha suresi

B. Günlük hayattaki davranışlar

1. Maddi ve Manevi temizlik
2. Abdest, dua ve namaz
3. Aile, okul, komşu ve çevre ile olan ilişkiler
4. Okulda okuma öğrenme, yazma ve okuldaki arkadaşlık
5. Fatıha ve kevsir sureleri
6. İslamın manası
7. Hz. Muhammed'in (S. A. V.) hayatı ve Hadisler
8. Tahiyat duası ve İhlas suresi
9. Oruç ve Ramazan ayı
10. Kur'an-ı Kerimi tanıtmak
11. Camileri tanımak maksadıyla yakın camileri ziyaret etmek
12. Avusturya İslam Diyanet Teşkilatını tanıtmak
13. Konularla ilgili ayet ve hadisler

Öğretimin temel kuralı: Öğretmen yukardaki konularla ilgili Kur'an-ı Kerim'den âyet, sure ve hadisleri okumalı ve anlamlarını izah etmelidir. Duruma göre önceki ders konularının tekrarı yapılmalıdır.

II. İlkokul 3. ve 4. Sınıflar (8. ve 9. Yaş grupları) : ⁽¹⁷⁾

Bu dönem öğrencilerine, yaşlarına göre iman esaslarının mahiyeti, İslamın ilkeleri ve Hz. Muhammed'in (S. A. V.) hayatı, hanımı Hz. Hatice ve kızı Hz. Fatma, ayrıca dört halifenin (Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali) kısa hayatları öğretilecektir. Hz. Muhammed'in hayatının öğretiminde, İslam takviminin

(16) Aynı Resmi Gaz. s. 1952.

(17) Aynı yer.

başlangıcına (Mekke'den Medine'ye hicrete) dikkat çekilmelidir.

A. İmanın Şartları

1. Euzu Besmele, Kelime-i Tevhid ve Şehadet okumak ve anlamları
2. İmanın temelleri ve anlamları
3. Sübhaneke ve Tahiyat duaları
4. Fatiha, İhlas, Kevser, Felak ve Nâs sureleri

B. İslamın Şartları (Kelime-i Şehadet, Namaz, Oruç, Hac, Zekat)

C. Günlük Hayat ve Ahlak Kuralları

1. Doğruluk, Dürüstlük, Fedakârlık, Feragat, Kibir. . .
2. Cemaat halinde yaşamın önemi ve anlamı
3. Hz. Muhammed'in (S. A. V.) hayatı, hanımı ve çocukları, Hicret
4. Dört Halife
5. Ku'an-ı Kerim, Sure, Ayet ve Tilâvet nedir?
6. Diğer kutsal kitaplar ve Peygamberler
7. Peygamber kıssaları (Adem, İdris, Şit, Nuh, Musa, Davut, İbrahim, İsmail ve İsa Peygamberlerden önemli kıssalar.)
8. Kur'an'dan kısa surelerin (Kevser, İhlas, Fayiha) sınıfta okunması ve arap harflerinin tanıtılması, öğrencilere telâffuzların öğretilmesi
9. Yakın camileri ziyaret
10. Avusturya İslam Diyanet Teşkilatını tanıtmak
11. Konularla ilgili ayet ve hadisler

Öğretimin temel kuralı: Öğretmen yukardaki konularla ilgili ayetleri, sureleri ve hadisleri gözönünde bulundurmalı ve bunları okuyup açıklamalıdır. Yine çocuklara arap alfabesi ve Kur'an surelerini okuma açısından telâffuz kazandırma çalışmaları yapılmalıdır. İhtiyaca göre önceki ders konularının tekrarı yapılmalıdır.

III. Ortaokul 1. ve 2. Sınıflar (10 ve 11. Yaş Grupları): ⁽¹⁸⁾

A. Kavramlar

1. Helal ve Haram (yiyecek ve içecekler)
2. Farz, Vacip, Sünnet, Mekruh, Müstehap, Mubah, Mendup
3. Abdestin kısımları

4. İbadet zamanları

B. İslamın Bilgi Kaynakları ve Sosyal Hayat

1. Vahiy, Kur'an ve Sünnet
2. İbadetlerin kuralları ve şartları
3. Hz. Muhammed'in Hayatından Örnekler
4. İslamda Aile Hayatı
5. Fakir, yoksul, hasta ve sıkıntısı olanlara karşı tutum ve davranışlar
6. Ramazan Ayı, Oruç ve Sadaka-ı Fıtr
7. İyilik yapmak ve hayırlı işlere aracılık etmek
8. Fatiha, İhlas, Kevser, Felak ve Nas surelerinin okunması ve anlamları
9. Yakın camileri ziyaret
10. Avusturya Diyanet Teşkilatını tanıtmak
11. Konularla ilgili Ayet ve Hadisler

Öğretimin Temel Kuralı : Bu dönem öğrencilerine pratik örneklerle İslamın emir ve yasakları açık bir şekilde sergilenecektir. Öğrencilere müslümanın günlük hayatı ve çeşitli durumlarda emir ve yasaklara karşı tavrı hakkında soru sordurulup, öğretmen tarafından etraflıca cevaplandırılacak, soru-cevap yöntemine genişçe yer verilecektir. Konularla ilgili ayet ve hadisler okunacak, anlamları öğrenciye anlatılacak ve konuyu kavramaları temin edilecektir.

IV. Ortaokul 3. ve 4. Sınıflar (12 ve 13 yaş grupları):⁽¹⁹⁾

Öğrencilere ibadetler, emir ve yasaklarla ilgili bilgiler etraflıca verilecek, öğretilecek, bu arada İslam inançları konu olarak ön planda tutulacaktır. Dinin anlamı ve değeri, İslamın ve müslüman olmanın önemi, İslamda haklar ve görevler, sorumluluklar nelerdir? İslami değerlere göre yaşamının anlamı kavratılacaktır.

A. İman

1. Dinin ve İmanın anlamı, önemi ve değeri
2. İslam ve müslümanlık, gerçek ve zahiri dindarlık
3. Haklar, vazifeler ve sorumluluklar
4. Hayatın anlamı

(19) Aynı yer.

5. Besmele, Kelime-i Tevhid ve Şehadet
 6. Namaz için kısa sureler ve Kur'an Tilaveti
 7. 32 Farz
- B. İbadetler (Ayrıntılarıyla işlenir).
1. Kur'an okuma, Namaz, Oruç, Zekat, Hac, Kelime-i Şehadet
 2. Abdest ve çeşitleri
 3. Vakit Namazları (Ezan, kamet, Cuma, Bayram ve misafir namazları, cemaatle namaz, Kaza ve cenaze namazları, Duaları...)
 4. Zekat, sadaka ve hayırseverlik kavramlarının tarifleri, önemi ve ayrıntıları
 5. Ramazan ayı, Oruç ve çeşitleri, Ramazan Bayramı
 6. Hac, Umre ve kuralları, Haccın ayrıntıları
 7. Kurban Bayramı ve Kurbanla ilgili konular
 8. Konularla ilgili ayet ve hadisler
 9. Yakın camileri ziyaret
 10. Avusturya İslam Diyanet Teşkilatını tanıtmak.

Öğretimin Temel Kuralı : Öğretmen öğrencilerle dinin anlamı ve önemi, genel olarak dindarlığın vazgeçilmezliği, Muttakilik hakkında geniş bilgi vermelidir. Dinin beş temelini sadece dogmatik olarak değil, pratik örneklerle, fert ve toplum menfaati için tabiiliğini özellikle vurgulamalıdır.

V. Lise 1 ve 2. Sınıflar (15 ve 16 Yaş grupları): ⁽²⁰⁾

Bu dönem öğrencilerine gelenekler, dinin ahlaki öğretileri konusunda olduğu gibi, aile düzeni ve toplumdaki islami davranışlar hakkında bilgi verilecektir. Bunun dışında öğrencilere islamın hukuk ve toplum kurumlarının temellerine giriş yapılacaktır.

- A. Ahlaki Kurallar, İslami Örf ve âdetler
 1. Müslümanların günlük davranışları
 2. Erkek ve kadınların günlük yaşantıları
- B. Aile Düzeni, Evlilik ve Çiftlerin Vazifeleri
 1. Ailede çocuklar, isim koyma, ezan okuma ve sünnet ettirme
 2. Çocuğun eğitimi ve anne-babanın görevleri
 3. Namazın öğretilmesi, ergenlik dönemi

(20) Avusturya Resmi Gaz. , ss. 1954-1955.

4. Çocukların anne-babalarına karşı davranışları ve görevleri
 5. Boşanma ve sonuçları, Miras konusu ve Vasiyet
- C. Toplum Düzeni
1. Çalışma hayatı ve önemi, kazanç ve gayr-ı meşru kazanç
 2. Alış-veriş ve akidler
 3. Meşru olmayan meslekler (Faiz alan -veren ve aracılık eden)
 4. Fert ve toplumun birbirlerine karşı görevleri
- D. İslam Hukukunun Özellikleri
1. Kur'an ve Sünnette Hukuk
 2. Medeni hukuk, ceza hukuku, yasalar
 3. Toplu halde yaşamının kuralları
- E. İslami Yönetim Anlayışı
1. Din Bilimleri
 2. İslam devletinin hususiyetleri
 3. Emniyet, asayiş, hürriyet ve sınırları
 4. Uluslararası hukuki durumlar
 5. İktisadi ve sosyal düzenlemeler
 6. Hz. Muhammed'den (S. A. V.) günümüze kadar müslüman ulusların ve İslam Devletlerinin tarihi tasvirleri

Öğretimin Temel Kuralı : 15 ve 16 yaş öğrencileri dini açıdan tam mükellefiyetleri konusunda uyarılmalıdır. Hz. Muhammet (S. A. V.) ve dört Halifenin toplumsal faaliyetleri, onların dar anlamda sadece dini önderler değil, aynı zamanda örnek birer devlet adamı oldukları öğrencilere açıklanacaktır. Bu noktalarda İslamın temel kaynaklarına dikkat çekilmelidir.

VI. Lise 3 ve 4. sınıflar (17 ve 18 Yaş Grupları):⁽²¹⁾

Bu dönemde öğrenciler, islami bilimlerin muhtevasını, islam inancıyla ilgili tüm meseleleri, İslam Medeniyeti ve tarihi ile ilgili temel bilgileri kazanmış olmalıdır. Ders anlatımı süresince, konularla ilgili ayet ve hadisler yorumları ile birlikte anlatılmalıdır. Bundan başka mukayeseli dinler tarihi ve din bilgileri anahtarlarıyla öğretilmelidir.

A. İman-İnanç Konuları

1. İslam inancının üç temel ilkesi ve ayrıntıları

- a. Tek Tanrı inancı ve Tevhid
- b. Peygamberler, ve son Peygamber Hz. Muhammed (S. A. V.)
- c. Allaha dönüş, öldükten sonra dirilme, Mahşer, Sırat, Mizan, Şefaak, Mükâfat, Mücazat, ve Peygamberin tavsiyeleri.

B. Dini Deliller

1. Vahiy ve Kur'an; Kur'an'ın mushaf haline getirilmesi; Kur'an okuma, Tecvit ve Tefsirler
2. Hz. Peygamberin sünneti, sünnetin çeşitleri önemi ve değeri
 - a. Hadisleri biraraya toplama çalışmaları
 - b. Meşhur Hadis mecmuaları, Kütüb-ü Sitte
3. İcma, Kıyas, İctihat, İstihsan, İstıslah, Örf kavramları ve muhtevaları
4. Tabii ilimler ve ilme verilen önem, Tasavvuf ilmi

C. İslam Medeniyeti Tarihi

1. İslam Tarihi, inanç ekolleri ve felsefeleri
2. Tasavvuf Anlayışı

D. Diğer Büyük Dinler, Eski Dünya dinleri

1. Yahudilik, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm
2. Çin ve Japon dinleri

E. Metinler

1. Kur'an ve Hadis metinleri
2. Hz. Peygamber ve halifelerin mektup ve konuşmalarından örnekler.

F. Avrupa'da İslam

1. İslamın yayılışı sırasında Avrupa'daki dini, sosyal ve politik durum ve sonraki gelişmeler.
2. Balkan ülkeleri ve müslümanlar, Orta Avrupa'da (Avusturya, Macaristan) müslümanlar
3. Günümüz Avrupasında İslam
 - a. Müslümanların iktisadi, kültürel ve politik yönden durumları
 - b. Müslümanların Batı kültürü ve diğer ülkelerle ilişkileri

Öğretimin Temel Kuralı : Öğrenciler, eğitimlerine ve anlayışlarına uygun olarak, İslam inancına göre bireysel sorumluluk yüklenmeye teşvik edilecektir. Değişik zamanlarda verilen bilgiler gözden geçirilip tekrar

düzenlenerek olgunlaşmış bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu dönem öğrencilerine, özellikle mükellef olma çağındakilere, İslam literatürünün kullanılışı ve ortaya çıkabilecek çeşitli dini sorunlarla ilgili kaynaklardan nasıl yararlanılacağı, araştırma yapma teknikleri genişçe öğretilip anlatılmalıdır.

Görüldüğü gibi Avusturya Resmi Gazetesinde yayınlanan 421 nolu tebliğe göre, İlkokul birinci sınıftan lise son sınıfa kadar tüm öğretim kademelerinde İslam Din Dersleri müfredatına geniş bir şekilde yer verilmiştir. Ayrıca Didaktik açıklamalara da değinilmiştir. Ancak bu didaktik açıklamalara uygun ve Müfredat Programına göre hazırlanmış ders kitapları 1993 yılına kadar bulunmamaktadır.

VII. İSLAM DİN DERSİ ÖĞRETMENLERİNİN SORUNLARI

Belirtilen müfredat programına ve okulların yapısal özelliklerine göre ders kitaplarının olmayışı Din dersi öğretmenlerini daha fazla diyalog kurmaya sevk etmektedir. Bu diyaloglar neticesinde öğretmenler müfredata ve tecrübelerine uygun ders kitabı yazma hazırlıklarına girişmişlerdir. Bu çalışmaların ilki olan İlkokul 1 ve 2. Sınıf ile 3 ve 4. Sınıfların müfredatına kısmen uyan, metin-resimli fakat daha çok metin ağırlıklı kitabın yazarı Türk Din Dersi Öğretmenidir.⁽²²⁾ Aynı yazarın benzer özellikleri olan 5. ve 6. Sınıf ile 7. ve 8. Sınıfların müfredatına uygun kitabı da ortaokullardaki müslüman öğrenciler içindir.⁽²³⁾ Müfredata uygun hazırlanan bu kitaplar, ancak yardımcı ders kitabı olabilecek mahiyettedir. Metin ağırlıklı olduğu için özellikle ilkokul öğrencilerinin seviyelerine hitap etmemektedir. Bundan dolayı öğretmenler bu kitapları yardımcı ders kitabı olarak kullanmaktadırlar. Bunun dışında özellikle ilkokullar için ders araç ve gereci olarak, öğretmenler kendi tecrübelerine göre öğrencilere şekil ve resim ağırlıklı fotokopi materyalleri vermektedir. Bunların yanında İslam Diyanet Teşkilatı, Avusturya Eğitim ve Sanat Bakanlığı aracılığıyla yardımcı ders kitabı temin etmektedir. Temin edilen bu yardımcı ders kitapları ve Kur'an-ı Kerimler müslüman öğrencilere, öğretmenleri aracılığıyla ücretsiz dağıtılmaktadır. İlkokul ve Ortaokul düzeyindeki öğrencilere verilen bu kitaplar, Almanya'daki İslam Merkezlerinden temin edilmektedir.⁽²⁴⁾

(22) Hikmet Selçuk, Glaubensbuch I, Wien 1988.

(23) Hikmet Selçuk, Religionsbuch 2, Wien 1988

(24) a. Ahmad von Denffer, Ein Tag Mit Dem Propheten, Haus Des Islam, Aachen 1983 ; İslam Für Kinder.
b. Al Nawawi, Vierzig Hadite, Aus dem Arabischen von Ahmad von Denffer, london 1979;
c. Der Qur'an, Köln 1983.

Lise Müfredat programına göre hazırlanmış bir ders kitabı da bulunmamaktadır. Yardımcı ders kitabı olarak lise öğrencilerine de öğretmenleri aracılığıyla ücretsiz kitap verilmektedir. ⁽²⁵⁾ Liselerde ders kitabının olmayışı, belki de müslüman Türk öğrencilerinin liselerdeki sayısının azlığından kaynaklanmaktadır. Ancak Avusturya'da 1984 yılından buyana okullarda T. C. Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla İslam Dersi öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler, 1993 yılında İlk-orta ve liselere yönelik kendi tecrübelerine ve pedagojik esaslara dayalı ders kitapları hazırlamışlardır. Hazırlanan ders kitaplarını Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı bastırıştır. ⁽²⁶⁾ Bu ders kitapları da Almanca olup, müslüman öğrencilere ücretsiz verilmektedir. Müfredata uygun olarak hazırlanan kitaplar, konuların özelliklerine ve muhtevalarına göre metin-resim ve şekillere dayandırılmaktadır. İlkokul birinci sınıfta başlayan İslam dersi lise son sınıfa kadar devam etmektedir. Özellikle İlkokul 1 ve 2. sınıf öğrencilerine yönelik konularda resim ve şekillere daha fazla ağırlık verilmektedir. Öğrencilere verilmek istenen bilgiler, renkli kalemlerle öğrenciler tarafından boyanacak resim ve şekillerle sunulmaktadır. Böylelikle ilkokul öğrencilerinin pedagojik seviyelerine uygun materyallerle, konuların birden fazla duyu organının katılımıyla öğrenilmesi ve öğretilmesi sağlanmaktadır. Kalıcı öğrenmeler teşvik edilmektedir. Ancak öğrenme olayının daha verimli seyredebilmesi için öğretmen el kitapları henüz bulunmamaktadır. Batı okullarındaki bilimsel ve pedagojik yaklaşımlar, öğretmen el kitaplarının mutlaka bulunmasını gerektirmektedir. Avusturya'da görev yapan öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde, bu konunun da hazırlıkları içinde olduklarını belirtmişlerdir.

İlkokul, Ortaokul ve Liselerde İslam Din Derslerine giren öğretmenler, özel bir konumu olan ve müslüman Türk öğrencilerinin bir hayli kalabalık olduğu "Sonderschule"lerde de (zihni ve bedeni engelli öğrencilerin devam ettiği okullar) derse girmektedirler. Bu okullar için ayrı bir müfredat ve yardımcı ders kitapları yoktur. İlk ve Ortaokullarda kullanılan müfredat bu

(25) Muhammed Hamidullah, Der Islam, Islamisches Zentrum, Aachen 1983.

(26) Nebi Uysal, Islam In Meinem Leben Religionslehrbuch Für Die 1. und 2. Schulstufe, Wien 1993.

Nebi Uysal, Islam In Meinem Leben Religionslehrbuch Für Die 3. und 4. Schulstufe, Wien 1993.

Baki Bilgin, Mein Leben Für Den Islam 1, Religionslehrbuch Für Die 5. und 6. Schulstufe, Wien 1995.

Baki Bilgin, Mein Leben Für Den Islam 2, Religionslehrbuch Für Die 7. und 8. Schulstufe, Wien 1995.

okullarda da aynen kullanılmaktadır.

Avusturya eğitim yasalarına ve İslam Diyanet Teşkilatı Tüzüğüne göre,⁽²⁷⁾ okullardaki öğretim dili Almanca olduğu için, yardımcı ders kitapları ve öğrencilere verilen materyaller de Almancadır. Öğretim dilinin ve öğrencilere ders araçları ve materyalleri olarak verilen kitapların Almanca olması, öğretmen öğrenci ve veliler arasında bazı olumsuzluklar doğurmaktadır. Özellikle öğretim dilinin Almanca olması, Türk öğrenci ve velilerin bu derslere olan rağbetini azaltmaktadır. Nitekim bir Türk öğrenci velisi tarafından İslam Din Dersi öğretmenine gönderilen mektupta, dersi Almanca olarak anlatmaya devam etmesi halinde çocuğunu İslam Derslerine göndermeyeceğini belirtmiştir.⁽²⁸⁾ Din Dersi öğretmenleri, dersleri Almanca olarak anlattığında, Türk öğrencilerin sayıları ve ilgileri azalmakta, Türkçe olarak anlattığında ise, sınıftaki Arap, Yugoslav ve Arnavut öğrenciler konulara yabancı kalmaktadır. Öğrencilerine birşeyler öğretmek için çırpınan öğretmenlerin bu konudaki beceri ve maharetleri her türlü takdirin üzerindedir. Öğretim dilinin Almanca olması hususu, öğretmen-öğrenci ve veliler arasında problem olarak varlığını sürdürüp gitmektedir.

Bu dersin öğretmenleri okullarda 10 kişiden fazla olan müslüman öğrenciler için haftada iki saat, 10'un altındaki öğrencilere ise haftada bir saat İslam Din Dersi vermektedirler.⁽²⁹⁾

Din Dersi öğretmenlerinin müfredat ve öğrencilerin özellikleri ile ilgili problemlerinin yanında, Türklerin bulunduğu bölgelerdeki okullarda, İslam dersleri için sınıf oluşturma gayretleri ve bu maksatla aile ziyaretleri konusundaki çabaları da manidardır. Bu çabalar sonucu sınıf oluşturan veya öğrenci sayısını fazlaştırmak isteyen öğretmenler, bunun için çok uzak mesafelere seyahat etmek zorunda kalmaktadırlar. Bazı öğretmenlerin 150-200 km. mesafedeki bir okula (Viyana-Linz örneği) günü-birlik gidip gelmeleri, bu çaba ve gayretlerinin bir göstergesi olarak kabul edilmelidir. Özellikle Viyana ve çevresi bunun örnekleriyle doludur. Viyana içinde bir İslam Dersi öğretmeni, bir günde en az iki veya üç okula, uzak mesafelerde olmasına rağmen, ders vermek için seyahat etmektedir. Öğretmenlerin bu sıkıntılarına bir de ev problemleri ve

(27) Teşkilat Kuruluş Tüzüğü Madde 7, 34.

(28) Mustafa Tavukçuoğlu, Yurtdışındaki Din Görevlilerinin Problemleri Avusturya Merkezli Bir Araştırma, (Basılmamış Doktora Tezi, S. Ü. Sosyal Bilimler Enst.), Konya 1992, s. 27

(29) Kirstin Arat, Der Islam In Österreich, CIBEDO, 1/4 Frankfurt 1987,

kendi ailevi düşünceleri ilave edildiğinde, bu mesleğin tabiatında var olan sabır, feragat ve fedakârlık gibi hususiyetler, İslam Dersi öğretmenlerinin şahsiyetinde bir abide gibi görünmektedir.

Örnek olay incelemesi: ⁽³⁰⁾

Viyana ve çevresinde bir günde üç ayrı okulda ders veren bir İslam dersi öğretmeni ile bir defasında, okuldan sonra akşam üzeri küçük bir kasabadaki Türk derneğine uğramıştık. Camide bulunan gençlerle sohbet ettikten sonra, gençler öğretmenden, kendileri için Almanca dersi vermesini istediler. Bu gençler Almanca bilmiyorlardı. Cami ve dernek köşelerinde vakit geçirip duruyorlardı. Kendilerine niçin çalışmadıklarını sorduğumuzda, hiç dil bilmediklerini ve bu yüzden iş arama ve çalışma imkanlarının olmadığını söylediler. Bunun üzerine İslam Din Dersi öğretmeni haftada iki akşam bu dernekte gençlere Almanca dersi için program yapabileceğini ifade etti ve de öylece program yapıldı. Bu din dersi öğretmenin dinlenecek, istirahat edecek hatta yemek yiyecek zamanının bile çok kısıtlı olduğunu, akşamları bu ve benzeri programlar yüzünden saat 24'ten önce evine gelemediğini bildiğim halde, öğretmen arkadışa "bu programı nasıl becereceksin" dediğimde, cevabı gerçekten çok anlamlıydı. "Biz bu gençlere sahip olmaz ve ilgilenmez isek, batı dünyası ve kültürü bu gençlerimizi aç kurtlar gibi yutar gider. Bu gençlerle meşgul olmayı ve onlara rehberlik yapmayı kendime vazife addediyorum. "

Bu örnek Avusturya'daki İslam Din Dersi öğretmenlerinden sadece birine veya birkaçına aittir. Bu tip örneklere Viyana ve çevre eyaletlerde sık rastlamak mümkündür. Öğretmenler bundan başka, okullardaki İslam Derslerine müslüman öğrencilerin devamını sağlamak amacıyla Türk ailelerini evlerinde tek tek ziyaret etmektedirler. Hatta arap ve boşnak aileler bile ziyaret edilmektedir. Farklı bölgelerdeki böyle ziyaretlere her yıl gereken önem verilmektedir. İslam Din Dersi öğretmenlerinin bu konudaki gayretleri her türlü takdirin üzerindedir.

(30) Mustafa Tavukçuoğlu, a. g. tez, s. 28.